

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: СУТНІСТЬ ТА УМОВИ ВИНИКНЕННЯ

Демченко І.В., аспірант, ТДАУ

У статті з'ясовано теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова безпека». Розкрито особливості такої категорії. Показаний зв'язок фінансового ризику та фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання. Запропоновано поділ фінансової безпеки підприємства на дві підсистеми.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий ризик, суб'єкт господарювання, фактор, умова.

ВСТУП

Українська економіка насамперед характеризується складністю умов господарювання, що викликане багатьма чинниками. Трансформаційні перетворення затягнуті, нормативні суперечності не владнані, а податкове навантаження залишається значним. В таких умовах край актуальним постає питання ведення господарства на раціональних засадах, що передбачає мінімізацію ризиків, втрат та максимізацію прибутку. Проте, таке ефективне використання наявних ресурсів можливе лише за чітким дотриманням фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Огляд наукових досліджень показав увагу провідних науковців до даної проблеми, що підтверджує її значення для суб'єктів підприємництва вітчизняної економіки. Корисні в процесі написання статті стали наукові надбання Є. Палиги, В. Гейця, М. Білик, О. Барановського, В. Третьяка та інших вчених.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оскільки даний напрям дослідження порівняно нерозроблений належним чином, немає єдності у думках та поглядах щодо визначення категорії «фінансова безпека суб'єкта господарювання». З огляду на актуальність, це вимагає додаткової уваги.

Метою написання статті стала необхідність визначення категорії «фінансова безпека суб'єкта господарювання», з'ясування її сутності та умов реалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вчення про фінансову безпеку підприємства почало свій розвиток порівняно нещодавно, що стало реакцією на сучасні трансформації в економіці, що позначилися на умовах господарювання. В системі економічної безпеки підприємства виділяють фінансову. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємництва вчені трактують неоднозначно, часто дотримуються точки зору, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави та екстраполюють її на мікрорівень. М.Д. Білик наголошує на тому, що питання фінансової безпеки є системним, оскільки стосується і пов'язують окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, економіку, фінанси тощо [2, с. 129]. Фінансова безпека охоплює фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення в цілому, підприємців, підприємств, організацій, регіонів, окремих секторів економіки, держави та різноманітних міждержавних утворень, світового співтовариства в цілому. [4, с. 20]. Справді, всі елементи економічної системи є взаємопов'язаними; економічний добробут суспільства не може бути досягнутий без впровадження ефективного господарювання суб'єктів підприємництва. Останнє досягається шляхом проведення урядом виваженої фінансової, грошово-кредитної, монетарної, зовнішньоекономічної політики тощо.

Так, фінансова безпека — такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання [2, с. 129]. Дещо інший підхід можна помітити у Кульпінського. Так, фінансова безпека, чи під безпекою функціонування фінансової системи держави, пропонують розуміти цілеспрямований комплекс заходів фінансової та монетарної політики з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату [7, с. 24]. Такий підхід не відображає повою мірою значення категорії для суб'єктів господарювання, де створюється матеріальна основа національного багатства, а отже, і розвитку країни та її суспільства. Саме на мікрорівні формується матеріальна основа розвитку суспільства країни — ВВП. Саме підприємства не тільки сплачуючи належні податки та збори, формують дохідну частину бюджету, вони надають робочі місця, забезпечуючи населенню можливість мати стабільні доходи. Питання економіко-фінансової безпеки держави знаходяться у прямо пропорційній залежності від стану економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства є [5, с. 65]:

- високий рівень гармонізації, узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами оточуючого середовища;

- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів, що використовуються на підприємстві;
- постійний розвиток фінансової системи суб'єкта господарювання.

Фінансова безпека підприємства — це захищеність його інтересів та пріоритетів; одночасно — це його забезпеченість повною мірою необхідною сумою фінансових ресурсів для провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання, підтримання оптимальних обсягів виробництва та грошових надходжень. Проте, комплексний підхід до визначення даної категорії як у вітчизняній, так і у світовій науковій практиці знаходиться у стадії становлення. Дослідження вчених стосуються переважно забезпеченню економічної безпеки підприємства, визнаючи її фінансову складову як один з численних факторів, навіть другорядних, що впливають на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Проте, саме фінансові ресурси підприємства, їх достатність, визначають характер діяльності роботи підприємства, обсяги його виробничо-господарської діяльності, пріоритетні напрямки розвитку, дотримання орієнтовної стратегії фірми тощо. Все це стає можливим лише за допомогою підтримання фінансової безпеки підприємства на належному рівні.

Серед багатоманітності визначень поняття фінансова безпека підприємства все ж простежуються спільні думки та підходи: відчуття захищеності підприємства від деструктивного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, ефективне використання корпоративних ресурсів, підтримання оптимального рівня стійкості та розвитку з поступовим досягненням мети фірми.

Слід відмітити, що положення стабільності в плані консерватизму діяльності підприємства є недоречним в сучасних умовах ведення справ. Мета створення кожного підприємства полягає у підвищенні добробуту його власників (засновників) та зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання. Для того щоб впровадити це у життя, на кожному підприємстві впроваджується стратегія розвитку, що реалізується тільки при забезпеченні належного рівня фінансово-економічної безпеки. Тобто безперервне підтримання стабільності організаційно-господарської діяльності підприємства, надмірний консерватизм стає суттєвою перешкодою реалізації стратегій та задумів підприємства.

У цілому фінансову безпеку суб'єкта підприємництва вчені представляють як певний механізм, що, з певного боку, забезпечує стабільність господарського суб'єкта шляхом використання захисних господарських інструментів, а з іншого — забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів [2, с. 130].

З іншого боку, фінансова безпека підприємства — це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте — забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи. Інакше кажучи, фінансова безпека — багатогранне комплексне поняття, що забезпечує дотримання заданого режиму роботи підприємства серед численних ризиків господарювання.

Насправді, середовище, де функціонує підприємство, характеризується не тільки складністю, мінливістю зв'язків та домовленостей, невизначеністю; воно може навіть бути охарактеризоване як агресивне до суб'єкта господарювання. Адже, конкуренти, фінансові установи, навіть покупці та замовники будуть намагатися знайти власну вигоду, таким чином задовольняючи свої інтереси. Потрібно взяти до уваги всі можливі фактори зовнішнього та внутрішнього середовища при організації та плануванні виробничо-господарської діяльності. В іншому випадку, фінансові ризики сучасних умов господарювання призведуть до труднощів подальшого існування підприємства.

Графічно взаємозв'язок фінансового ризику та фінансової безпеки суб'єкта господарювання показано на рис. 1. Відповідно до рисунку, чим більший рівень ризику, тим меншою може бути фінансова безпека суб'єкта підприємництва. При нульовому рівні ризику, підприємство має найвищий ступінь фінансової безпеки (на рисунку — Φ_m), проте і порівняно менший рівень доходності. Якщо сукупний ризик (P_k) сягне критичного значення, підприємство може припинити існування за незадовільного рівня фінансової безпеки. Фінансовий ризик по відношенню до фінансової безпеки суб'єкта господарювання — явище первинне. Тобто на відповідь усвідомлення агресивності загроз середовища функціонування суб'єкта він намагається створити та забезпечити той рівень безпеки, що веде до реалізації поточних та стратегічних цілей.

Інакше кажучи, фінансова безпека — багатогранне комплексне поняття, що забезпечує дотримання заданого режиму роботи підприємства серед численних ризиків господарювання. Аналізуючи дійсні підходи до визначення категорії «фінансовий ризик», враховуючи характерні ознаки ризику та сучасні вимоги до господарювання, пропонуємо використовувати його визначення у такій редакції: «Фінансовий ризик — об'єктивно-суб'єктивна категорія, що відображає можливість недосягнення планових фінансових показників діяльності та зниження фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах невизначеності і конфліктності конкурентного середовища підприємства».

Отже, можна виділити сутнісні ознаки категорії «фінансова безпека суб'єкта господарювання»:

- наявність достатньої кількості фінансових ресурсів;

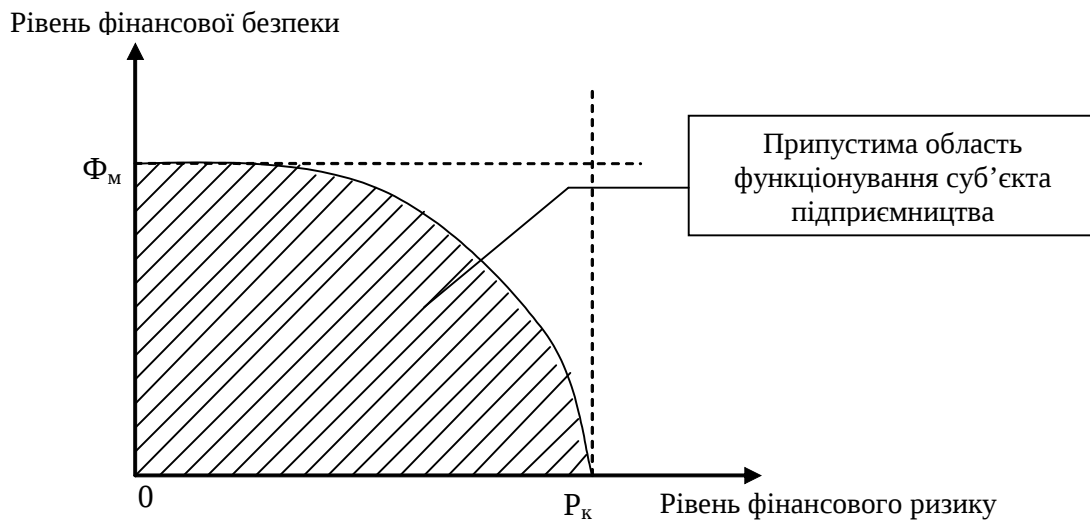

Рис. 1. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансового ризику суб'єкта підприємництва

- захищеність фінансових інтересів підприємства;
- збалансованість та якість фінансово-господарської діяльності підприємства;
- стабільність прояву;
- об'єкт управління керівними відділами суб'єкта господарювання;
- динамічна протидія деструктивним факторам внутрішньої і зовнішньої природи прояву, а як наслідок:

- забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємства.

В такому випадку, узагальнюючи та систематизуючи попередньо наведені аргументи, наведемо визначення категорії.

Фінансова безпека підприємства — стабільна та динамічна система забезпечення мікросистеми необхідним, раціонально сформованим обсягом фінансових ресурсів з метою попередження деструктивного впливу ризикових факторів внутрішньої і зовнішньої природи прояву та досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання.

Доцільно виділяти два рівня фінансової безпеки, що характеризують джерела можливих загроз: зовнішню та внутрішню.

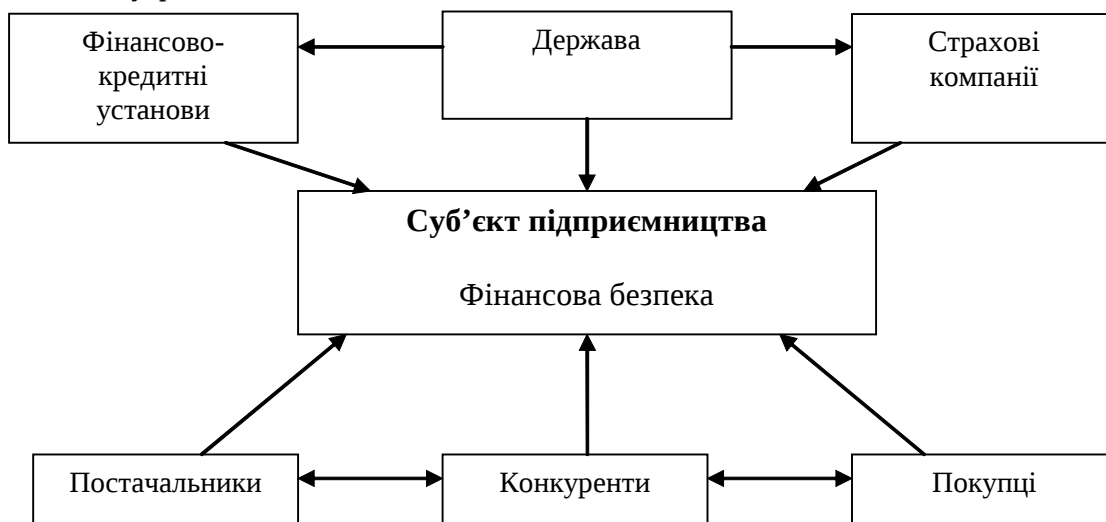

Рис. 2. Зовнішнє коло фінансової безпеки суб'єкта господарювання

На рис. 2 представлені суб'єкти, які несуть загрозу фінансовій безпеці підприємства ззовні. Суб'єкт господарювання діє в тому правовому-фіскальному режимі, що задає держава, яка так само регулює діяльність фінансово-кредитних установ, страхових організацій, інших підприємств і організацій. Від якості страхових послуг та фінансово-кредитних продуктів залежить фінансовий результат підприємства, а отже, і його фінансова безпека. З іншого боку, організуючи виробничо-господарську діяльність, суб'єкт господарювання ретельно обирає постачальників високоякісної сировини за доступними цінами; безперечно, вони конкурують між собою і зацікавлені продати ресурс по вигідній саме для них вартості. Так само діють і покупці кінцевого продукту суб'єкта: прагнучи максимізувати власну вигоду, вони зацікавлені сплатити якнайменшу ціну за продукцію, що створює некомфортну, а часто і погрозливу ситуацію для суб'єкта-продавця, знижуючи рівень його фінансової безпеки, зменшуючи імовірність досягнення бажаних цілей.

Інший, не менш важливий, рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання — внутрішній. Він поєднує в собі освітньо-кваліфікаційні якості персоналу, його компетентність, склад засновників та наявність серед них протиріч, рівень вмотивованості персоналу, наявність та стан взаємозв'язків між структурними підрозділами суб'єкту, стан забезпечення підприємства всіма видами ресурсів тощо (рис. 3).

Рис. 3. Внутрішнє коло фінансової безпеки суб'єкта господарювання

ВИСНОВКИ

1. Сучасні умови господарювання характеризуються своїми складністю, невизначеністю, мінливістю та агресивністю до суб'єктів. Це вимагає інших підходів до організації ведення справ.

2. З огляду на ризикові умови господарювання, що мають об'єктивний прояв, суб'єкти господарювання створюють систему захисту своїх фінансових інтересів — систему фінансової безпеки підприємства.

3. Доцільно віділити зовнішню та внутрішню підсистеми фінансової безпеки підприємства, що дозволить чітко реагувати на прояви деструктивних ризикових факторів.

4. Подальші наукові розробки спрямувати на формування методологічного апарату забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Урядовий кур'єр. — 2003. — №139. — С. 20-21
2. Білик М.Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці. / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні, 2008. — №4 (83). — с. 129-133
3. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І.А. Бланк. — К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. — 784 с.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський. — К.: Фенікс. — 338 с.
5. Горячева К. Фінансова безпека підприємства. Сутність і місце в системі економічної безпеки / Кіра Горячева // Економіст. — 2003. — №8. — С. 65-67
6. Гринюк Н.А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України. / Н.А. Гринюк // Проблеми науки. — 2009. — №1. — С. 8-15.
7. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. / С. Кульпінський // Фінансова консультація. — 2000. — №5. — С. 34
8. Палига Є.М., Штангрет А.М. Проблеми та пріоритети корпоративного управління економічною безпекою підприємств видавничо-поліграфічної галузі України. / Є.М. Палига, А.М. Штангрет. // Регіональна економіка. — 2009. — №1. — С. 138-145.